

Oponentský posudek diplomové práce práce Andrey Jupové
Mateřský jazyk u dětí navštěvujících Českou školu bez hranic v Paříži

Koncepce práce: A

Autorka při volbě tématu i promyšlení konkrétní náplně diplomové práce využila své zkušenosti z ročního lektorského pobytu ČŠBH v Paříži, během nějž mimo jiné identifikovala neaktuálnost a nevhodnost dostupných výukových materiálů pro cílovou skupinu žáků, kteří navštěvují ČŠBH v Paříži. Její diplomová práce tak kritickou analýzou výukových potřeb a návrhem vlastních vzorových materiálů přispívá k tomu, aby budoucí výukové materiály používané v ČŠBH Paříž lépe odpovídaly cílové skupině a jejím potřebám.

Práce dobře a jasně stanovuje své cíle a má promyšlenou strukturu; jedinou pochybnost na úrovni jednotlivých kapitol jsem měla o tom, jestli je pro porozumění vzdělávací koncepce a aktuální situace ČŠBH Paříž nutné přinášet exkurz do toho, kde probíhá, jakou formou a pod jakou záštitou vzdělávání v češtině v zahraničí (viz kapitola 5 a částečně 6) – na můj vkus je tento záběr příliš široký, ale nepovažuji tuto připomínku za klíčovou. Druhá, s tím spojená poznámka, se týká toho, že informace o výuce v ČŠBH jsou v práci uvedeny na několika místech – sice to odráží postupné zužování pozornosti práce samotné, nicméně jako čtenář bych uvítala spíše ucelené představení ČŠBH i jejího systému na jednom místě.

Metodologie a zpracování dat: B

Praktická část má dva hlavní pilíře: a) dotazníkové šetření u žáků školy a jejich rodičů, kterým se autorka snaží proniknout do jazykové situace rodin, jejichž děti navštěvují ČŠBH, a b) analýzu stávající výuky a studijních materiálů směřující k návrhu koncepce budoucí učebnice a jako příklad představení pěti témat z oblasti syntaxe pro druhý stupeň základní školy. Celkově hodnotím druhý pilíř praktické části jako zdařilejší než ten první.

U dotazníkového šetření je třeba vyzdvihnout, že autorka nespolehá pouze na něj, používá jej jako jeden z informačních zdrojů pro promyšlení toho, jak a s jakými výukovými materiály podporovat u cílové skupiny rozvoj mateřského jazyka. U dotazníkového šetření autorka dodržela všechny potřebné náležitosti, dotazníky pro žáky i rodiče jsou v práci uvedeny a jednou z příloh práce je i informovaný souhlas. Na druhou stranu poznatky o tom, že v rámci rodiny čeština konkuruje francouzštině, kdežto ve volnočasových aktivitách mnohem méně, jsou nepřekvapivé, protože byly v minulosti ukázány mnohými analogickými šetřeními. Ohledně prezentace a interpretace výsledků dotazníkového šetření uvádím několik drobnějších poznámek:

- prezentování výsledků primárně procenty může být zavádějící, za 5 nebo 6 % se může skrývat jeden respondent, což čtenáři nemusí být snadno zjevné;
- označení argumentu pro to, že relativně častější zastoupení češtiny v rodině je dáno tím, že většinová konstelace je matka českého původu – otec francouzského původu, za spekulativní, mi přijde zbytečné, pozitivní vliv takové konstelace se projevuje v různých případových studiích;
- když je ve sledovaných rodinách francouzština zastoupena z 30 % a čeština ze 45 %, není to zastoupení téměř stejné (viz str. 31)
- dotaz na frekvenci čtení českých pohádek rodičem by bylo možné rozšířit i o české pohádky a audioknihy, zejména druhé řešení je podle mých zkušeností častou volbou bilingvních rodin s dětmi toho věku, na něž se dotazník zaměřoval (s průměrným věkem 11 let);

- zdálo se mi, že by bylo vhodné do dotazníku (zejména pro žáky) zařadit i otázky týkající se učebnice a výukových materiálů, konkrétně toho, jaké typy výukových materiálů žáci vítají, z čeho se jim dobře a efektivně učí apod. – toto prochází nepochybně zásadní mezigenerační změnou a relevantní poznatky v tomto ohledu by mohly ovlivnit i podobu navrhovaných materiálů (viz k tomu dále).

Pokud jde o část věnovanou výukovým materiálům, oceňuji kritické zhodnocení funkčnosti a limitů materiálů stávajících, které se stává východiskem pro autorčiny vlastní návrhy. Z tohoto hlediska jsou vlastní návrhy pěti témat ze syntaxe pro druhý stupeň ZŠ doplněny důležitou komentářovou kapitolou č. 18 na str. 81 a 82. Ocenila bych, kdyby tato kapitola byla mnohem podrobnější a odhalovala nejen výukové cíle a popisovala cesty, jak jich dosáhnout, ale více komentovala autorčina drobná rozhodnutí, která musela při přípravě podkladů udělat. Například pohádka o princezně Koloběžce První může být vhodná pro porozumění shodných přívlastkům, ale nemusí být kulturně zajímavá pro danou cílovou skupinu. Podobně je zajímavé, že autorka upozorňuje na některé zásadní nedostatky učebnic pro monolingvní mluvčí, pokud se používají pro mluvčí bilingvní, ale pak do vzorových materiálů s aspirací na větší zacílenost vybere Vrchlického báseň – nebylo by vzhledem k dříve vymezeným cílům vhodnější využít texty současného jazyka a běžnějšího funkčního stylu, například z oblasti mediální, publicistické, popkulturní? Celkově mi volba výchozích textů připadala z hlediska osvojení jazykových jevů a lingvistické terminologie vhodná, nicméně takřka ve všech případech příliš konzervativní z hlediska věku a pravděpodobných zájmů cílové skupiny. Podobně by se vyplatilo komentovat cvičení: například cvičení založené na popisu rozdílů mezi francouzskou pâtisserie a českou cukrárnou mi přišlo vynikající, nutit žáky ke grafické schematizaci umělých vět, které buď nejspíš nikdy neřeknou (*Ze zimní oblohy se sype šedý sníh*), nebo ani moc nedávají smysl (*Na naší vesnici se rozkládá smrkový les*), mi přišlo jako promarněná příležitost – kdyby místo toho takto analyzovali pečlivě vybrané (například z jazykového korpusu), frekventované věty běžně dorozumivacího stylu, mohli by si i něco o syntaktické struktuře daných vět uvědomit a třeba si je pak snáze v budoucnu vybavit během produkce apod. Domnívám se, že taková hlubší reflexe jednotlivých rozhodnutí při tvorbě pracovních listů (a zároveň vypracování metodických poznámek či přímo listů pro případné budoucí lektory a vyučující) mohou být užitečná i pro další lektory, kteří by se v budoucnu rozhodli na autorčinu práci navázat.

Práce s odbornou literaturou: C

Je překvapivé, že práce zaměřená na bilingvismus českých dětí ve francouzském prostředí nevyužívá soudobou zahraniční literaturu o bilingvismu, a specificky literaturu, která se zabývá francouzštinou jako druhým/cizím jazykem (viz např. Prévost 2009, články v časopise *Aile – Acquisition et Interaction en Langue Etrangère* aj.), případně i konkrétně v kombinaci s jazykem slovanským. Jelikož se práce zaměřuje na problematiku bilingvismu a vzdělávání českých žáků žijících ve Francii, považuji využití takové literatury za naprosto zásadní, a mohlo by být jedním z přínosů vznikající koncepce učebního materiálu a vzorové kapitoly, totiž že bude odrážet současné poznatky ze základního i aplikovaného výzkumu. – Tento nedostatek se podle mého soudu promítá i do autorčina hodnocení poznatků – pokud autorka v závěru práce konstatuje „Častým jevem u bilingvních jedinců je právě užívání obou jazyků zároveň na různých úrovních (lexikální, morfologická atd.) a vytváření vlastního specifického jazyka. Domníváme se, že tento aspekt je vůbec nejzajímavější na celém výzkumu a stál by za hlubší analýzy.“, působí toto závěrečné konstatování poměrně banálně, protože evidence míšení kódů je jedním z dlouhodobě studovaných experimentálních i observačních jevů u bilingvních mluvčích. Nesnažím se tvrdit, že u každé práce orientované na didaktiku jazyka je nutné sledovat poslední poznatky dílčích studií, souhrnné příručky k bilingvismu, míšení kódů, vlivu majoritního jazyka, kognitivním nárokům na produkci v různých jazycích apod. by však být reflektovány měly.

Proč se pro vymezení bilingvismu používá Bloomfieldova monografie *Language* a ne některá ze soudobých publikací, například učebnic nebo kompendií, aby i vymezení odráželo současný stav poznání? (Zároveň předpokládám, že v případě Bloomfielda jde o monografii vydanou původně v roce 1933, k čemu odkazuje vročení 1993 uvedené v práci – k nějakému z novějších vydání? U tak významné monografie by mělo být dostatečně upřesněno, aby byl odkaz jednoznačný.)

Pro odkazy na terminologii osvojování a vyučování druhého/cizího jazyka a bilingvismu je vhodnější využít nikoliv první vydání terminologického slovníku připraveného pod vedením prof. Šebesty, ale novější, rozšířené a přepracované vydání z roku 2017. Tato práce je navíc kolektivní, je tedy nutné k ní takto odkazovat.

V seznamu literatury se nevyskytují některé texty, na něž se v práci odkazuje, např. Štefánik (2000), Veselý (1965). Doporučovala bych v seznamu četby pro přehlednost do samostatných oddílů rozdělit učebnice, beletristické texty (Josef Čapek) a vlastní sekundární literaturu.

Formální úroveň práce: B

K seznamu zkratk: Proč se pro ministerstvo školství používá zkratka MTMŠ? Neoznačuje RVP ustáleně Rámcové vzdělávací programy a nikoliv Rámcově vzdělávací plán?

V práci se místy vyskytují stylistické nedostatky, překlapy a chyby, viz příkladově v Kapitole 18 Komentář k vzorové kapitole (s. 81–82): *veškerý možný soubor*, v první větě druhého odstavce chybí buď interpunkce, nebo konektor, *neširšího, s příslovečným učením*, nadbytečná interpunkce v souvětí *Domníváme se, že v úzkém rozsahu výukových hodin, není možné se více věnovat dalším typům příslovečného určení* (tuto chybu v interpunkci autorka dělá opakovaně). Pravopisné nedostatky se objevují i ve vlastních pracovních listech.

Celkové hodnocení

Diplomová práce Andrey Jupové přináší poučený vhled do systému výuky v ČŠBH v Paříži a inspirativní podněty k jejich budoucímu uzpůsobení potřebám cílové skupiny. Jako celek práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce, a doporučuji ji proto k obhajobě s navrhovaným hodnocením velmi dobře.

V Praze dne 2. 9. 2020

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.

Literatura:

Prévost, Philippe (2009): *The Acquisition of French. The development of inflectional morphology and syntax in L1 acquisition, bilingualism, and L2 acquisition*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Šebesta, Karel a kol. (2017): *Vyučování cizího jazyka. Terminologický slovník*. Praha: FF UK.